

Образовање ученика ромске националности

Министарство просвете, науке и технолошког развоја низом системских активности и мера унапређује приступ и квалитет образовања ученика ромске националности. Имајући у виду чињеницу да је образовање кључна карика која доноси одрживу социјалну инклузију и прекида круг сиромаштава, Министарство улаже додатне напоре за развој ромске заједнице, а тиме и друштва у целини. Друштвене и личне добити од образовања су велике, те је важно разумети да је процес дуготрајан, али да дугорочно даје најбоље резултате у друштвеној инклузији осетљивих друштвених група. Када говоримо о узроцима лошег образовног статуса ромске заједнице увек говоримо о сиромаштву, дискриминацију, неподстицајном окружењем који су уједно узроци одустајања од образовања у општој популацији током основне школе и раног напуштања система приликом преласка из основне у средњу школу.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије више од 15 година предузима низ мера и активности којима је циљ да се овај незавидан положај ромских ученика у образовно-васпитном систему промени и унапреди. Напори МПНТР иду ка свеобухватном приступу решавања овог проблема, што у пракси значи да се мере које се покрећу ослањају једна на другу и чине круг подршке који дотиче све проблеме у образовању ромске деце.

Мере подршке које МПНТР реализује су следеће:

- **Упис у припремни предшколски програм:** Према *Закону о предшколском васпитању и образовању*^[1] деца из осетљивих група имају право приоритетног уписа^[2]. *Правилник о ближим условима за утврђивање приоритета за упис деце у предшколску установу*^[3] дефинише критеријуме за **приоритетни упис** међу којима право приоритетног уписа имају деца из социјално нестимулативних средина.
- **Упис у основну школу:** Олакшане су процедуре за упис у основну школу са циљем повећања обухвата ромских ученика основним образовањем – На основу Закона о основама система образовања и васпитања (ЗОСОВ)^[4] деца из осетљивих група могу да се упишу у школу **без доказа о пребивалишту родитеља и потребне документације. Испитивање детета се врши тек по упису детета у школу и могуће је и на матерњем језику детета.** Додатно, током основног образовања доносе се мере подршке, уколико је то потребно, кроз израду индивидуалног образовног плана, а укључују се и остале институције, напр. центар за социјални рад и здравствене установе.
- **Стипендије, кредити, смештај и исхрана** – ове мере подршке системски се реализују да би подршка ученицима и студентима из осетљивих група, међу којима су и Роми била свеобухватна. Од укупног броја стипендија и кредита, **МПНТР издваја до 10% за студенте и до 10% за ученике из осетљивих друштвених група.** У случају студената у те мере убрајамо још и ослобађање од школарине, као и мере на основу којих студентски центри у оквиру својих смештајних капацитета наменски треба да одреде до 10%. **Резултати:** Један од резултата стипендирања средњошколаца је смањивање осипања ученика- од више

од 7% на 3%, а значајно су повећана образовна постигнућа ученика стипендиста, посебно девојчица.

- Кроз пројекат ИПА 2012 – ТАРИ, додељено је **1020 стипендија** ромским ученицима од првог до четвртог разреда средњих школа за школску 2015/2016. године и који имају просечан школски успех од 2,5 до 3,5.
- Менторска подршка – 201 ментор/ка који су током 2015/16. године радили са ромским ученицима наставили су са радом и школске 2016/17. године и редовно прате статус ученика по свим донетим критеријумима.
- **Из буџета Републике Србије** у школској 2015/16. години додељено је **176 стипендија ромским ученицима** који постижу одличан успех (од тога је 65% девојчица).
- **Из буџета је МПНТР** за школ. **2016-17.годину** доделило **150 ученичких** стипендија ромским ђацима у средњој школи који постижу одличан успех (од тога је 60% девојчица).
- Процес стипендирања се наставља кроз нови пројекат ИПА 2014, обезбеђена су средства за 300 ученика средњих школа из буџета Републике Србије, не само одличним ученицима. Са тим циљем мењамо подзаконска акта која ће омогућити да се под одређеним условима ове стипендије доделе и врло добрим ђацима.
- **Програм афирмативних мера** уписа ученика ромске националности у средњу школу – уводи се већ 2003. године а системски се реализује од 2005. године. Доношењем „Правилника о мерилима и поступку за упис ученика – припадника ромске националне мањине у средњу школу под повољнијим условима ради постизања пуне равноправности“ у фебруару 2016. године, а који је сада постао део „Правилника о упису у средњу школу“, заокружио се процес системског уређивања ове врсте подршке.
- **Резултати:** од системског увођења афирмативних мера уписа у средње школе (од школске 2005/06. године) уписано је 4.135 ђака (од тога 55% девојчица). МПНТР кроз рад школских управа прикупља податке о ефектима ових мера. Више од 65% уписаних путем афирмативне мере, а који су корисници стипендија и имају менторску подршку завршавају средњошколско образовање.
- **Педагошки асистенти** су једна од оних мера подршке због којих се Република Србија убраја у земље са добром праксом. Ово је такође системска мера коју прописује ЗОСОВ и неколико подзаконских аката. У систему их је тренутно 175, у предшколским установама их је 35, а остали су ангажовани у основним школама, сви су сертификовани кроз акредитоване модуле у оквиру Центра за целоживотно учење у Крагујевцу. Улога педагошких асистената је подшка ромским ученицима у савладавању језика и интеграцији у одељење и образовни систем, они сарађују са свим актерима на локалном ниову, раде са родитељима, прате ђаке и њихова образовна постигнућа. У наредном периоду биће ангажовано 50 нових педагошких асистената. Такође, Министарство ради на уређивању описа њихових послова, на припреми мреже педагошких асистената и инструментима за мерење њихових резултата кроз подзаконски акт (нови или измену и допуну постојећег).
- **Афирмативна акција за упис на високошколске установе** датира још из 2003/2004. године, а до сада уписано је укупно 1623 студента (51 % су девојке).

Ромски језик са елементима националне културе

*Правилником о наставном плану и програму за први и други разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 10/2004, 20/2004, 1/2005, 3/2006, 15/2006, 2/2008, 2/2010, 7/2010, 3/2011 - др. правилник, 7/2011 - др. правилници, 1/2013 и 4/2013) утврђен је наставни план и програм за изборни предмет *Ромски језик са елементима националне културе*, и тако створен један од предуслова за увођење овог изборног предмета у наставу. Са циљем унапређивања стручног кадра за реализацију изборног предмета *Ромски језик са елементима националне културе*, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је у сарадњи са Центром за стално образовање и евалуацију Филолошког факултета Универзитета у Београду и Националним саветом ромске националне мањине организовало једномесечни курс за наставнике и наставнице ромског језика. Курс је одржан током јуна и јула 2015. године.*

Укупно је 23 оје будућих наставника и наставница ромског језика добило сертификате о положеном А1 и А2 нивоу. Један од критеријума за учешће на обуци је био завршен факултет или виша школа наставничког/педагошког смера. Предавачица и водитељка ове обуке је др Марија Александровић, професорка Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“, Вршац. Током школске 2015/16. године ангажовано је 15 полазника ове обуке као наставника/ица изборног предмета *Ромски језик са елементима националне културе* у основним школама.

МПНТР је крајем школске 2014-15 и почетком школске 2015-16. године доставило допис школским управама да обавесте основне школе о потребном анкетирању родитеља за увођење *Ромског језика са елементима националне културе* у основне школе као изборног предмета. МПНТР је свим заинтересованим школама послало списак сертификованих наставника и наставница ромског језика. Напомињемо да се на територији Војводине *Ромски језик са елементима националне културе* као изборни изучава од средине 90тих година 20. века. Од школске 2015/16. године овај изборни предмет се изучава и у осталим деловима Републике Србије.

У школској 2016/17. години укупно 2264 ђака похађа изборни предмет *Ромски језик са елементима националне културе* у 72 ОШ у Србији. Укупно је ангажовано 55 наставника-ица који предају *Ромски језик са елементима националне културе*

Одлуком Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду од 15. априла 2015. године настава ромског језика је укључена у основне академске студије, а у оквиру Центра за стручно усавршавање и евалуацију, Факултет организује курсеве ромског језика чиме се омогућава дипломираним наставницима да стекну потврде о знању ромског језика - сертификате и укључе се у редовну наставу у основним и средњим школама у којима се предаје предмет *Ромски језик са елементима националне културе*.

На овај начин ромски језик је стекао равноправан статус као и сви остали језици националних мањина чија настава се организује на Филолошком факултету Универзитета у Београду и створени су услови за развој језика, школовање стручњака на свим високошколским нивоима и отворен је пут да се формира Катедра за ромски језик.

Уџбеници на ромском језику

Осим за националне мањине које имају комплетну наставу на матерњем језику, Завод за уџбенике објављује и уџбенике за припаднике националних мањина који наставу похађају на српском језику а који имају наставу из предмета **Матерњи језик са елементима националне културе**.

За **Ромски језик са елементима националне културе** у току је израда четири уџбеника за прва четири разреда, од којих су два у припреми за слање на одобрење у Министарство просвете, а средства су обезбеђена на тендеру Центра за едукацију Рома и етничких заједница.

Министарство наставља са добром праксом подршке ромским ученицима у процесу образовања, а ради потпуне социјалне инклузије.

[1] <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/>

[2] Члан 13

[3] <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/>

[4] "Сл. гласник РС", бр. 72/2009, 52/2011, 55/2013, 35/2015 - аутентично тумачење, 68/2015 и 62/2016 - одлука УС